

SEZONA 1921/22 · ŠTEVILKA 5.

I'VAVPOTIČ

GLEDALIŠKI LIST

IZDAJA UPRAVA NA
RODNEGA GLEDALIŠČA
V LJUBLJANI · UREJA
MILAN PUGELJ

CENA 2 D

Spored za 5. teden.

Drama

Sobota,	29. oktobra	— Kozarec vode.	B
Nedelja,	30. oktobra	— Ljubezen.	Izven.
Poned.,	31. oktobra	— Zaprto.	
Torek,	1. novembra	— Golgota.	Izven.
Sreda,	2. novembra	— Oče.	E
Četrtek,	3. novembra	— Požar strasti.	Izven.
Petek,	4. novembra	— Ljubezen.	D

Opera

Sobota,	29. oktobra	— Boris Godunov.	E
Nedelja,	30. oktobra	— Dalibor.	A
Poned.,	31. oktobra	— Zaprto.	
Torek,	1. novembra	— Evangeljnik.	Izven.
Sreda,	2. novembra	— Boris Godunov.	C
Četrtek,	3. novembra	— Vaška šola. Šeherezada.	D
Petek,	4. novembra	— Zaprto.	

KOZAREC VODE

Veseloigra v petih dejanjih. Spisal Eugène Scribe; prevel
O. Župančič.

Režiser: BORIS PUTJATA.

Kraljica Ana	ga Šaričeva.
Vojvodinja Marlborough	ga Zofija Borštnikova.
Henri de Saint-Jean, vicomte de Bolingbroke	g. Putjata.
Masham, praporščak v gardnem polku	g. Železnik.
Abigaila, sorodnica vojvodinje	gna Vera Danilova.
Marki de Torcy, poslanec Ludo- vika XIV.	g. Šubelj.
Thompson, vratar kraljičin	g. Smerkolj.
Lady Abermale	gna Bergantova.

Godi se v Londonu v saint-jameski palači.

V četrtem dejanju plešeta ga Poljakova in ga Nikitina
menuet.

LJUBEZEN

Tragedija v petih dejanjih. Spisal Anton Wildgans.
Prevel O. Šest.

Režiser: O. ŠEST.

Martin	g. Rogoz.
Njegova žena Ana	gna Wintrova.
Njegova mati	ga Juvanova.
Vitus Werdegast	g. Šest.
Vera	gna V. Danilova.
Madame Charlotte	ga Danilova.
Osiveli gospod	g. Železnik.
Sobarica	gna Gorjupova.

Dejanje se vrši v velikem mestu, drama, izvzemši tretje dejanje, v hiši zakoncev, tretje dejanje v sobi Vere v zavodu Madame Charlotte. Med prvim in drugim dejanjem ne mine celih 24 ur. Drugo in vsa ostala dejanja se odigravajo tekom par ur. V četrtem in petem dejanju igrajo za sceno tretji stavek K. Marksove sonate.

Svetilke za prvo dejanje je posodila tvrdka „Vesta“.

GOLGOTA

Drama v treh dejanjih. Spisal Sergjan Tucić.

Režiser: ROGOZ.

On		g. Šest.
Makarij, prior		g. Kralj.
Demetrij, {	} redovniki {	g. Rogoz.
Apolonij, {		g. Šubelj,
Severin, {		g. Kovič.
Hilarij, {		g. Gabrič.
Polikarp, {		g. Strniša.
Kvirin, {		g. Smerkolj.
Ciril, {		g. Mušič.
Evzebij, {		g. Medven.
Pelegrin, samostanski vratar		g. Plut.
Žena		ga Rogozova.
Ljubimec		g. Gabersčik.
Sluga		g. Biten.

O Č E

Drama v treh dejanjih. Spisal Alojz Jirásek. Poslovenil
Fran Albrecht.

Režiser: ROGOZ.

Kopecky, kmet		g. Gregorin.
Njegova žena		ga Danilova.
Anton, pravnik	{ njuni otroci {	g. Železnik.
Vaclav		g. Terčič.
Ana		gna Bergantova.
Divišek, četrtgruntar		g. Rogoz.
Jan, abiturijent	{ njegova sinova {	g. Drenovec.
Boboš		g. Plut.
Janač, pravnik		g. Gabrič.
Křivda, imenovan dr. Smetana		g. Kralj.
Vašina	{ bajtarja {	g. Ločnik.
Jilek		g. Medven.
Pelunkova		gna Rakarjeva.
Prvo vaško dekle		gna Gorjupova.
Prvi vaški deček		g. Kovič.
Drugi „ „		g. Šubelj.
Prva	{ vaščanka {	gna Rovanova.
druga		gna Lehmanova.
tretja		gna Sturmova.

Romarji, mladeniči, mladenke, godci, vaščani. Dejanje se
vrši na vzhodnem Češkem.

Požar strasti

Drama v štirih dejanjih. Spisal Josip Kosor.
Preložil Ivan Zorec.

Režiser: ROGOZ.

Ilarija Šalić	g. Danilo.
Mara, njegova žena	ga Borštnikova.
Ilija, njegov sin	g. Drenovec.
Ruža, njegova izvoljenka	gna Danilova.
Guša Rigalin	g. Rogoz.
Stana, njegova žena	ga Danilova.
Ada, njihov sin	g. Gabersčik.
Mirko, bivši dijak	g. Peček.
Sodnik	g. Železnik.
Zemljemerec	g. Bitenc.
Kaplan	g. Bratuša.
Beležnik	g. Lipah.
Pandur	g. Smerkoli.
Vasiljević, gozdar	g. Gregorin.
Matić, gozdni čuvaj	g. Ločnik.
Petar Mišković	g. Kralj.
Gabra Matić	g. Plut.
Martin Dimić	g. Kuratov.
Tunja Čović	g. Strniša.
Šalićev hlapec	g. Mušič.
Jela, ciganka	ga Juvanova.
Beračica	gna Rakarjeva.
Šlepec	g. Kovič.
Človek s polja	g. Medven.
Prvi cigan	g. Kovič.
Prvi delavec	g. Šubelj.
Prvi žandar	g. Gabrič.
Prvo	gna Gorjupova.
Drugo	gna Rovanova.
Tretje	gna Šturмова.
Četrto	gna Lehmanova.
} dekle }	

Delavci, cigani. Vaška dekleta in vaški fantje.

Dejanje se vrši v slavonski vasi. Med drugim in tretjim dejanjem mine leto, med tretjim in četrtem mine en dan.

BORIS GODUNOV

Muzikalna ljudska drama v 7 slikah. Vglasbil M. P. Musorgski, predelal in instrumentiral N. Rimski-Korsakov. Besedilo po Puškinu in Karamzinu poslovenil C. Golar.

Dirigent: F. RUKAVINA.

Režiser: BORIS PUTJATA.

Boris Godunov, ruski car (bariton)	g. Levar.
Feodor, njegova (mezzosopran)	gna Kalouskova.
Ksenija, otroka (sopran)	gna Kalinova.
Dojilja	ga Smolenskaja.
Knez Vasilij Ivanovič Šujski, (tenor)	g. Sovilski.
Pimen, kronist, menih, (bas)	g. Zathey.
Napačni Dimitrij (Grigorij Otrepjev, tenor)	g. Kovač.
Marina Mnišek, hči vojvode iz Sandomira	gna Rewiczeva.
Varlaam vagabunda (bas)	g. Zupan.
Misajil (tenor)	g. Mohorič.
Krčmarica (mezzosopran)	gna Sterkova.
Blaznik, (tenor)	g. Trbuhovič.
Telesni bojar, (tenor)	g. Bratuž.
Lovicki, jezuita (bas)	g. Zorman.
Cernjakovski (bariton)	g. Perko.
Stotnik, (bas)	g. Zorman.

Glasovi iz ljudstva, bojarji, otroci bojarjev, strelci, straže, stotniki, magnati; poljske plemkinje, deklice iz Sandomira, romarji, narod. Godi se 1598—1605.

Nove dekoracije deloma po načrtu g. Sadikova, deloma po lastnem načrtu naslikal g. Skružný. Nove kostume po načrtu g. Sadikova izdelala ga Waldsteinova in g. Dobrý.

Prva slika: Boris Godunov, ki se je polastil prestola tako, da je umoril malega carjeviča Dimitrija, je kronan in stopa med slavnostno procesijo v cerkev, kjer se pokloni senci svojih prednikov. Narod ga navdušeno slavi.

Druga slika: Starček Pimen piše ruski letopis in končava z umorom Dimitrija. Navzoč je Grigorij Otrepjev, katerega

muči tudi v sanjah častiljubna misel, kako bi izrabil v svojo korist dogodek o ubitem carjeviču Dimitriju, za katerega se pozneje izda.

Tretja slika se vrši v krčmi na litvanski meji. Dva vagabunda, Varlaam in Misajil, tipična za rusko življenje, sta pripeljala sem Otrepjeva, ki je pobegnil iz samostana. Pride policija, ki išče Otrepjeva, kajti samostan ga je bil že naznanil oblasti. Toda zvitost in smelost Otrepjeva rešita.

Četrta slika se godi v sobi carja Borisa. V njegovi družini vlada prijateljstvo, toda nad glavami vseh visi težka usoda. Borisa muči zavest, da je kriv nesreče svoje rodbine in svojega naroda. Knez Šujski mu prinese zdajci vest o groznem pojavu: ubit carjevič je tu v osebi lažnega Dimitrija. Uбоgi car zapade strašni oblasti svoje težke vesti.

Peta slika. Deklice slave lepoto svoje gospodarice Marine, hčerke vojvode Sandomirskega. Lažni Dimitrij je vanjo zaljubljen. Marina ni zaljubljena, temveč častihlepna. Laska ji, postati ruska carica. Zato ga podpihuje na boj in mu obljubi ljubezen, če postane car.

Šesta slika se dogaja pod mestom Kroni. Otrepjevi pristaši so naščuvali sodrgo zoper Borisa in njegovo oblast. Ravnokar zasmehuje drhal Borisovega bojarja Hruščova. V to pride od rojstva blazni Ivanič, simbol uboge Rusije, ki jo potepta vsak, komur je ljubo. Vagabunda Varlaam in Misajil agitirata uspešno za Dimitrija. Nastopita dva jezuita, ki sta simbol nesreče Dimitrija, zakaj za časa svojega vladanja je dovolil propagirati papizem. Sodrga hoče oba obesiti, prihod Dimitrija ju reši. Narod vse pozabi in gre navdušeno za Dimitrijem.

Sedma slika. Bojarji se posvetujejo v granoviti palači v Moskvi. Knez Šujski, sovražnik Borisov, jim pripoveduje o bolezni carja, ki prihaja ves v njeni oblasti. Starček Pimen — naročil ga je nalašč Šujski — pripoveduje o čudežih, ki se prikazujejo na grobu ubitega carjeviča. To pripovedovanje stre Borisu zadnje sile. Car čuti bližino smrti, poslovi se od svojega sina in hoče v samostan, da najde tam odpuščenje za svoj strašni greh. Toda umira tik svojega prestola, katerega je osvojil za tako grozno ceno.

DALIBOR

Opera v 3 dejanjih. Besedilo po I. Wenzig-u prevel F. Finžgar,
vglasbil B. Smetana.

Dirigent: A. BALATKA.

Režiser: FR. BUČAR.

Vladislav, kralj češki (bariton)	g. Romanowski.
Dalibor, vitez (tenor)	g. Drvota.
Milada, grofica (sopran)	ga Levandovska.
Jitka, sirota (sopran)	gna Thalerjeva.
Vitek, oproda Daliborov (tenor)	g. Mohorič.
Beneš, jetničar (bas)	g. Zathej.
Budivoj, poveljnik kralj. straže (bariton)	g. Zorman.
Sodniki	gg. Perko, Povše, Ižanc, Ribič, Pip.
Zdenko, prikazen	gna Chladkova.

Kraljevo spremstvo, ljudstvo, vojaki, paži. Godi se v
15. stoletju na gradu Hradšinu v Pragi. Prva vprizoritev
l. 1868 v Pragi.

I. Na dvorišču grada Hradšina v Pragi pričakuje ljudstvo kralja, ki naj sodi Dalibora zaradi umora. Milada, sestra umorjenega grofa obtožuje Dalibora. Pred sodišče poklicani Dalibor se zagovarja rekoč, da je le maščeval svojega prijatelja Zdenka. Sodniki obsodijo Dalibora v dosmrtno ječo. Milada, prepričana o plemenitosti Dalibora, začuti vzbujajočo se ljubezen ter prosi zaman pomiloščenja zanj. Daliborova varovanka Jitka sklene osvoboditi Dalibora s pomočjo Milade.

II. Jitka pričaka svojega ženina Vitka ter mu razodene načrt za osvobojenje Dalibora. Vitek navdušeno pritrdi, pove vse prihajajočim vojščakom, ki takoj obljubijo, bojevati se za ljubljenega Dalibora.

Premena. Milada, v moškega preoblečena, stopi v službo pri jetničarju Benešu, da bi rešila Dalibora. Beneš pošlje Milado k Daliboru z naprošenimi goslimi. Milada se koj poda v ječo k Daliboru.

Premena. Spečemu Daliboru se v sanjah prikaže Zdenko. Milada pride in pove strmečemu Daliboru, da ga hoče osvoboditi, ker ga ljubi.

III. Daliboru se ni posrečilo pobegniti. Na predlog kralja obsodijo Dalibora na smrt.

Premena. Milada čaka z vojščaki pred ječo na Daliborovo znamenje za naskok. Namesto znamenja se začuje mrtvaški zvon, Dalibora vedejo na morišče. Zaman naskočijo vojščaki grad. Dalibor privede smrtno ranjeno Milado, in ko zagleda zmagonosne sovražnike, se jim vda.

EVANGELJNIK

Opera v 3 dejanjih. Pesnitev in glasbo zložil Viljem Kienzl.
 Za slovenski oder priredil Friderik Juvančič.

Dirigent: A. BALATKA.

Režiser: G. TRBUHOVIC.

Friderik Engel, justicijar v samostanu

sv. Otmara g. Zupan.

Marta, njegova nečakinja ga Levandovska.

Magdalena, njena prijateljica gna Šterkova.

Janez Freudhofer, učitelj g. Romanowski.

Matija Freudhofer, aktuar v samostanu,

njegov mlajši brat g. Sovilski.

Kozobrad, krojač g. Trbuhovič.

Basar, puškar g. Zorman.

Aibler, star meščan g. Perko.

Njegova žena ga Smolenskaja.

Hubrovka ga Trbuhovičeva.

Janko, mladenič g. Mohorič.

Deček gna Koreninova.

Nočni čuvaj g. Ižanc.

Cunjarica ga Lumbarjeva.

Lajnar, otroci, meščanje, kmetje, hlapec. Benediktinci, opat.

1. dejanje se godi v samostanu sv. Otmara na Spodnjem
 Avstrijskem leta 1820; 2. in 3. dejanje se vršita 30 let po-
 zneje na Dunaju.

1. dejanje. V opatiji pri sv. Otmarju živita brata Matija in Janez,
 prvi aktuar, drugi učitelj. Oba ljubita Marto, hčer samostanskega oskrb-
 nika, ki je pa vdana le Matiji. Janez zatoži brata pri oskrbniku, ki v
 svoji jezi odpusti Matijo iz službe.

Marta in Matija jemljeta slovo in si prisegata večno zvestobo. Janez
 prisluškuje in sk ene iz zavisti pogubiti lastnega brata. V ta namen
 zaneti ogenj v samostanu in ko hiti Matija na pomoč, so ljudje mnenja,
 da je on požigalec, češ, da se je hotel maščevati radi odpusta iz službe.

2. dejanje. Trideset let pozneje najdemo Matijo na dvorišču dunajske hiše, kjer oznanja evangelij in pobira mile darove. Magdalena, prijateljica Martina izza mladih dni, ga spozna. Matija ji pove, da je pretrpel po nedolžnem dvajset let v ječi. Prišedši iz nje je zvedel, da si je bila Marta v obupu vzela življenje. Odslej potuje kot evangeljnik in živi od miloščine.

3. dejanje. Magdalena je strežnica pri Janezu, ki leži na smrt bolan v mali izbi. Bolezen ga muči in peče ga vest. Tu začuje glas evangeljnikov. Magdalena ga mora poklicati k bolniku, ki svojega brata ne spozna. Janez mu razodene svoj zločin in prizna, da je uničil življenje rodnemu bratu. Matija po hudem notranjem boju pove Janezu, kdo da je, in umirajočega brata njegovega greha odveže.

VAŠKA ŠOLA

Opera v enem dejanju po starojaponski drami „Terakoya“,
spisal in vglasbil F. Weingartner. Prevel Zalar.

Dirigent: BALATKA.

Režiser: G. TRBUHOVIČ.

Gemba, komornik prejšnjega cesarja (bas)	g. Zathey.
Matsuo, vazal prejšnjega cesarja v službi sedanjega cesarja (tenor)	g. Drvota.
Schiò, njegova soproga (sopran)	gna Thalerjeva.
Kotarò, njiju 12letni sin (sopran)	gna Vera Danilova.
Kvan Shusai, sin prejšnjega cesarja, 12 let star, podoben Kotaroju (sopran)	ga Trbuhovičeva.
Genzò, učitelj (bariton)	g. Trbuhovič.
Tonami, njegova soproga (mezzo sopr.)	gna Šterkova.
Chomà, kmečki deček (sopran)	ga Ribičeva.
Jecļavec, 15leten bebast deček (tenor)	g. Mohorič.
Sansúke, stari sluga Matsuoja	g. Zorman.
Učenci	gna Pompejeva.
	gna Dežmanova.
	gna Jeromova.
	gna Ponikvarjeva.
	gna Koreninova.

Spremljavo Gembe in Matsuo-ja, vojaki, kmetje in kmetice,
mladež. Godi se v šoli Genzò-jevi na vasi blizu prestolnice
na Japonskem.

Slavnostna otvoritev Narodnega gledališča za Dalmacijo v Splitu.

Z velikimi svečanostmi se je otvorilo dne 16. oktobra t. l. novo Narodno gledališče za Dalmacijo v Splitu. Državne in mestne oblasti so roko v roki z gledališko upravo, ki ji stoji na čelu mladi in agilni hrvatski književnik Niko Bartulović, in z umetniškimi ter meščanskimi krogi storile vse, da dobi gledališče kot najvažnejša umetniška postojanka našega primorja takoj v prvih dneh svojega življenja čim večji sijaj in ugled.

Dne 16. oktobra ob 11. uri dopoldne so bile v blesteče okrašenem, impozantnem gledališkem poslopju zbrane mnogoštevilne odlične osebnosti iz umetniških in političnih krogov, med njimi kot zastopnik ministra prosvete načelnik umetniškega oddeljenja Branislav Nušić, minister Biankini, bivši zunanji minister Trumbić, namestnik za Dalmacijo Metličić, župan mesta Splita Tartaglia, konzul češkoslovaške republike Heřman, upravniki državnih gledališč Grol, Benešić, Juvančić, upravnik osiješkega gledališča Milčinović, upravnik varaždinskega gledališča Mitrović, ravnatelj zagrebskega gledališča Bach, dramaturg splitskega gledališča Korolija in mnogi odlični člani raznih jugoslovanskih gledališč, med njimi gospa Nina Vavra in drugi.

Oficijelni zastopniki raznih oblasti, gledaliških uprav in umetniških krogov so se zbrali na okusno okrašenem odru, in ko se je med zvoki narodne himne in burnim aplavzom občinstva, ki je do zadnjega kotička napolnilo hišo, vsaj trikrat tako veliko, kakor je ljubljanska opera, dvignil zastor, je načelnik Branislav Nušić spregovoril med drugim to-le:

„Pristopajoči k otvoritvi tega novega hrama kulture, prihajajoči k temu oltarju, da odslužimo prvo mašo vzvišenosti in lepoti, prihajajoči k temu novemu žrtveniku, da prižgemo kadilo pred durmi vzvišenosti in lepote, otvarjajoči danes Narodno gledališče v Splitu, prištejmo ta kulturni dogodek med prve sadove svobode, one svobode, ki je zediniła tri enorodne, enokrvne in enobitne brate, Srbe, Hrvate, in Slovence, in pozdravimo to svobodo z vero, da nam prinese ona tudi vse druge sadove, ki nam odpro pota, po katerih pojdemo v vrste velikih in naprednih narodov.

Ali na golem kamnu ne cveti cvetje, pa naj solnce še tako toplo sije. Ni svoboda edini pogoj za razvoj narodne kulture, niti ne bo mogla pod takimi pogoji uspevati, če ne bo imela čvrste in zdrave moralne podlage. A če se prizna,

in priznati se mora, da je tradicija najzanesljivejša moralna podlaga kulturi, potem si ta naša kulturna ustanova, kateri beležimo z današnjim dnem začetek življenja in delovanja, ni mogla izbrati ugodnejših tal, kakor je mesto Split, kjer se javlja prva drama v našem narodnem jeziku že koncem XV. stoletja. Dubrovnik ni še niti slutil poznejše svoje slave, ko je znameniti spličan Marko Marulić objavil svoje prvo religiozno odersko delo, da povzroči z njim na sosednem Hvaru svetovno dramo, prvo v književnosti vseh južnih Slovanov.“

Svoj govor je zaključil z besedami: „V imenu ministra prosvete izjavljam, da je Narodno gledališče v Splitu otvorjeno.“

Viharno odobravanje je sledilo izvajanjem izvrstnega govornika. Vrstile so se razne točke matineeje, med katerimi bodi omenjena izborna uspela dramska vizija Mirka Korolije „Jugana, vila najmladja“.

Popoldne so se gostje odpeljali na številnih avtomobilih v okolico, kjer so si ogledali historične znamenitosti starodavnih klasičnih tal sedanje prestolice naše divne Dalmacije. Ob pol osmih zvečer je bila prva slavnostna predstava. Vprijazorili so Vojnovičevo dramo „Ekvinocij“. Vlogo Jele je igrala gospa Vavra, v moških vlogah so se posebno odlikovali gospodje Pavić, Marković in Milovanović. Pred predstavo je nagovoril občinstvo v vznešenih besedah upravnik splitskega gledališča Niko Bartulović.

Druga svečana otvoritvena predstava je bila dne 17. oktobra. Večer je bil posvečen srbski književnosti in ga je otvoril upravnik beogradskega gledališča Milan Grol s temeljito razpravo „O nacionalni drami“. Med drugim je izvajal:

„Nacionalna drama je poglavje iz obsežne teme o nacionalni umetnosti vobče. Nacionalizem v umetnosti, ki vidi samo protežiranje domače književnosti, je danes nemogoč in bi od njega ne imeli koristi. Za naše nacionalne ambicije ne bi bilo razloga, če bi jih nam ne narekovalo upanje, da moremo izpolniti v veliki svetovni skupnosti ono mesto, katero hočemo zavzeti za ceno tolikih borb in žrtev. Ta neodoljivi nagon življenja teče iz globokih studencev, katere mi danes samo slutimo. Najvidnejši med nami, Meštrović, Vojnović, Rački, Nušić, Cvijić, Bulić, Šantić, Kosor, Dučić in Rosandić jih iščejo s tolikimi drugimi in za tolikimi drugimi, pronicajo in črpajo in prinašajo iz neznanih globin na svet naše blago, iz nas in za nas ustvarjeno. Med tem blagom je umetnost najplemenitejša.

Turgenjeva in Čehova je mogla dati samo Rusija. Francoz nima ne kot igralec, ne kot gledalec dovolj umevanja niti za skandinavsko ideologijo, niti za ruski misticizem. Nemec je okoren v duhovitem francoskem vodvilu ravno tako,

kakor je Italijan preveč violenten v francoskem salonu in nespreten v skeptičnih pozah in paradoksih Oskarja Wildea in Bernarda Showa. Različno od pesmi in romana drama ni samo delo avtorja, temveč tudi delo igralcev in publike, in je odvisna od vseh njih v toliko, v kolikor se s sodelovanjem vseh njih razvija.

To prirodno trojstvo, ki veže tako umetniško delo na tla, iz katerih je proniknilo, daje tudi premoč nacionalni drami, katero ji priznavajo igralske šole vseh narodov in katera je pogoj za obči razvoj gledališča v vsakem narodu.

Dobrega gledališča brez nacionalne drame ni. Igralska umetnost se prirodno razvija samo v nacionalni drami. Tipi in karakterji, katerih ne zamišlja igralec samo abstraktno, temveč jih tudi čuti, so za igralsko umetnost isto, kar je živ model za upodobljajočo umetnost. Materin jezik, katerega igralec ne pozna samo iz slovarja, slovnice in dnevne frazeologije, temveč čuti njegove najtanjše posebnosti, barvo vokalov in vse neartikulirane izraze, ta jezik je za igralsko dikcijo edina popolna klaviatura. Če torej želite svoje gledališče, morate imeti svoje igralce in svojo dramo, v svojem jeziku pisano in rojeno. In le igralci, ki zamorejo ustvarjati ljudi po živih modelih iz svoje srede, pri polnem občutju življenja v sebi in okoli sebe, so zmožni, uspešno zamišljati in ustvarjati svet drugega podnebja, druge mentalitete in druge kulture."

Po Grolovem nagovoru so igrali Branislava Nušića znani zgodovinski prizor „Knez od Semberije“, ki je po svoji vsebini in vsled izborne interpretacije umetnikov Nine Vavre, Bogumile Vilharjeve, Pavića, Markovića in drugih mogočno učinkoval. Za njim so vprizorili Jovana Sterije-Popovića komedijo „Kir Janja“, ki je zaradi svoje na najboljše Molierove umotvore spominjajoče vsebine ter zaradi odlične režije in igre vzbudila bučno veselost. Glavno vlogo je igral eden naših najboljših karakternih igralcev Mihajlo Milovanović, ki je vodil tudi režijo srbskega večera.

18. oktober je bil slovenski dan. Ob desetih zjutraj je pred ansamblom, ki je bil zaposlen v „Pohujšanju“, upravnik ljubljanskega gledališča, profesor Juvančič, prečital vso korespondenco s Cankarjem, ki jo hrani izza časa prve vprizoritve farse in osobito Cankarjev obširni opis oseb, ki v igri nastopajo. Prisotni umetniki so z velikim zanimanjem sledili izvajanjem in marsikdo je dobil še v zadnjem trenutku to ali ono inspiracijo za svojo vlogo. Ob štirih popoldne so se sešli upravniki velikih državnih gledališč v foyerju gledališkega poslopja, da pod predsedstvom načelnika Nušića pretresejo projekt zakona o gledališčih. Zvečer se je vprizorila z velikim uspehom Cankarjeva farsa „Pohujšanje v dolini šentflorjan-

ski". Pred predstavo je predaval upravnik prof. Juvančič o Cankarju in slovenski drami. Podal je historijat uveljavljanja Cankarja kot dramatika med leti 1905—1907, omenil literarni boj Cankarjev, o katerem vedo pripovedovati naše revije iz onih let: „Zvon“, „Slovan“ in „Naši zapiski“.

Posebno pozornost je vzbujala obširna, doslej še nikjer objavljena korespondenca s Cankarjem, ki jo upravnik hrani iz onih časov, in med katero se nahaja tudi avtobiografična črtica, napisana od Cankarja samega. Ali je Cankar dramatik ali ne, se je odločilo šele z vprizoritvijo komedije „Za narodov blagor“, katero so prvič igrali 13. decembra 1906 in ki je kljub veliki skepsi napolnila tisto sezono štirikrat gledališče — za oni čas nezaslišano dejstvo. Obodren s takim uspehom, se je Cankar takoj lotil naslednje svoje drame „Pohujšanja v dolini šentflorjanski“. „Dolgo časa sem nosil to stvar v glavi,“ piše Cankar upravniku, „zdaj pa sem se odločil, da jo napišem, in mislim, da boste z njo zadovoljni ter da mi vsaj deloma odpustite moje grehe.“

Premiera „Pohujšanja“ je bila dne 21. decembra 1907. „Pohujšanje“ je tista slovenska drama, v katero so se naši igralci doslej najbolj vživeli in ki je dosegla najbolj umetniško interpretacijo med vsēmi našimi narodnimi dramami. S splošno analizo Cankarjeve farse in z nekaterimi podatki o slovenski drami sploh je predavatelj sklenil svoja izvajanja. Glasno odobravanje, ki se ni hotelo poleči, je dokaz, kako velike simpatije uživamo Slovenci med svojimi brati in posebno med Dalmatinci.

Po upravnikovem predavanju so igrali Cankarjevo farso „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“ v lepem hrvatskem prevodu, katerega verze je oskrbel dramaturg splitskega gledališča pesnik Mirko Korolija. Vlogo Jacinte je igrala slovenka Ida Pregarčeva z znanim umevanjem ter žela veliko priznanje. Petra je prav dobro zamislil Vatroslav Hladić. Režijo je vodil Rade Pregarc. Župana je izborno podal znameniti karakterni igralec Milovanović, županjo pa Bogumila Vilharjeva. V ostalih vlogah so nastopile dame Rucovičeva, Milojevičeva in Spiridonovičeva ter gospodje Marinković, Spiridonović, Himmelsbach, Jeremić, Bonačić, Radomskij, Opolski in Badalić. Vsak je po svoje pripomogel k lepemu uspehu večera. Občinstvo, ki je kljub težavnemu sujetu z velikim zanimanjem sledilo igri, se je posebno veselilo nad raznimi izvrstno pogojenimi tipi in ves večer je potekel v znamenju one razposajene hudobnosti, s katero je Cankar svojo farso napisal.

Po predstavi se je vršil v veliki dvorani hotela „Bellevue“ slavnostni banket, ki sta ga priredila mesto Split in gledališka

uprava tujim gostom. Vrsto napitnic je otvoril župan mesta Splita dr. Tartaglia. Sledili so nagovori načelnika Nušića, upravnikov Bartulovića, Grola, Benešića in Juvančića, namestnika Metličića, ministra Biankinija, čehoslovaškega konzula Heřmana, pesnika Korolije in mnogih drugih. Razpoloženje je bilo nad vse sijajno in šele v pozni uri so se gostje razšli.

Vsa prireditev je nad vse svečano uspela in naj nam bo dokaz, kako visoko se ceni v naši državi kulturna misija, ki jo imajo gledališča kot prosvetne institucije. F. J.

F. J.

Ob slovesu.

Zadnjič oko se zazrlo je vate,
zadnjič premile poslušam besede . . .
Hvala ti, draga, za urice zlate,
za vse smehljaje, pozdrave, poglede,
in za sprehode sred gozda in trate!

Kmalu bom v družbi le s svojo usodo:
Veter bo žvižgal, s svinčenega neba,
padal bo dež na jesensko prirodo,
z vejic kostanjevih, s strešnega žleba
trkale kaplje na okno mi bodo.

Soba samotnega v mrak me zagrebe,
in ko se bo mrak v noč temno spreminjal,
v mislih razstavim vso srečo krog sebe,
tiho bom dni se minulih spominjal,
vesne in gozda in solnce in tebe.

Rad. Peterlin-Petruška.

Narodna.

Raste zelen rožmarin,
jaz pa sanjam okna bela,
kjer ljubezen je cvetela
in deviški njen spomin.

Ozka steza sredi njiv,
a nad njo škrjanček poje,
misli, sanja dekle moje,
rdi obrazek ljubezniv.

Zlato žito trepeta,
veter z lasci poigrava,
tiha pesem v polju plava:
bodi zdrava, ljubica!

Gustav Strniša.

Giuseppe Verdi.

Ako zasledujemo zgodovino glasbe druge polovice 19. stoletja, zapazimo, da bazira na severu — špeciálno slovanskem severu — glasbena produkcija na narodnem motivu. Morda je bil to duh revolucije, ki pa ni mogel na severu tako prodreti, kakor je prodril na jugu — v Italiji. Glavni zastopnik te smeri je Verdi. Njegova produkcija je v prvi vrsti narodno-revolucionarna. On hoče z glasbo navduševati narod za boj proti tiranstvu (Avstriji in papežu), in narod razume to; ko so vprizorili prvič „Ernanijs“ v Rimu, je ljudstvo po predstavi navdušeno demonstriralo po ulicah z napisi V. V. = viva Verdi. (Verdijevo ime so tako tolmačili: Vittorio Emanuele, re d' Italia). Sploh je Verdi v prvih operah Nabukadonozor, Trubadur, Rigoletto, Ernani — agitator. Rigoletto je simbol poteptanega italijanskega naroda. Gilda je najdražje kar je imel Rigoletto, in še to mu v ostudni šali oskrunijo in ubijejo. Iz vsake melodije, ki jo Rigoletto poje, čutimo sovraštvo do tiste kaste, ki je kazala tedaj vse znake moralnega in fizičnega propadanja. Prav gotovo je to vodilna misel Verdijeve glasbe, in faktično zapazimo, da se po združenju vseh držav v edinstveno italijansko kraljestvo tudi Verdijev duh pomiri. Postane namreč bolj glasbenik, njegovo produciranje je kvalitativno boljše. Sicer ne pozabi motiva o suženstvu in domovini (Aida). To je pač eden iz karakterističnih momentov pri Verdiju. V Requiemu, Othelu in Falstaffu in v zadnjih njegovih kompozicijah cerkvenega žanra pa je Verdi čisti glasbenik-dramatik.

Rigoletto spada k srečni trojici Trubadur — Traviata — Rigoletto. To so opere, ki navdušujejo in fascinirajo že trideset stoletja vso gledališko publiko. Še vedno so Verdijeve melodije sveže, zato ker so iskrene, ker so priproste. Akoravno je mnogo mest v njegovih operah, ki spominjajo na Rossinija, Bellinija, celo na Mozarta in Haydna, mu ne smemo tega šteti v zlo, kajti on nadaljuje delo in tradicijo svojih prednikov, slavne neapolitanske in rimske šole. Kljub temu je povsod svoj. Nikjer ne izgubi široke melodične linije, krasnega recitativa, krasnih ansambelskih mest od dueta do scen z maso.

Rodil se je 10. X. 1813. v vasi Roncole v bližini Parme. Njegovi starši so bili skromni in ubožni trgovci, in ko je prišel na svet mali Giuseppe, je ravno francoska armada korakala skozi imenovano vasico. Ker se je vojaštvo zelo sirovo

ponašalo, je skrila mati novorojenčka v zvonik in ga tako rešila morebitne smrti. Deček je kazal izvanredno glasbeno nadarjenost. Nekoč mu je pripeljal mašnik tako zaušnico, da je padel v nezavest, to pa zato, ker ni kot ministrant odgovoril na „Dominus vobiscum“. Petje in orgljanje sta ga tako zavzela, da je na vse pozabil. Vaški organist, ki ga je poučeval v teoriji in orgljanju, je zapazil, da dečkovo znanje in napredovanje presega njegovo modrost. Sklenili so, poslati dečka v sosedno vas Busetto, kjer so bili boljši glasbeniki. Toda tudi tukaj se je odločil odlični trgovec, pri katerem je služil Verdi za pomočnika in ki je cenil Verdijev talent, pomagati mladeniču v Milan. Tu je doživel bodoči velikan-glasbenik prvo bridko razočaranje. Pri sprejemni skušnji na konservatorij je kandidat radi pomanjkanja talenta padel. Eden izmed Verdijevih kritikov-biografov trdi, da ni bila krivda Verdijevo neznanje, ampak to, da je bil mladenič bržkone zelo prestrašen, ko je prišel pred vrsto „očalarjev in modrijanov“. Tedaj znameniti kapelnik Lavigna ga je spravil na ono pot, ki si jo je pozneje sam začrtal, in ki ga je privedla do vrhunca zmage. Po dokončanih študijah se vrne v Busetto kot organist in kapelnik mestne godbe in se poroči s hčerko svojega mecena. Ker mu je Busetto preozek, gre v Milan, kjer ga zadene druga strašna nesreča: umrje mu ljubljena žena in oba otroka. Baje je tedaj sklenil, pustiti glasbo in pričeti nov poklic, toda zelo podjetni imprezarijo Morelli, ki je poznal dobro Verdija, mu pokaže libreto opere Nabukodonozor, katerega je skladatelj Nicolai (znan po Veselih ženah Windsorskih) odklonil. Verdi se ni niti zmenil za malo knjižico, ki mu jo je zvit imprezarijo vrnil v žep suknje, predno se je vesela družba bohemov razšla iz nočne kavarne. Ko pride domov, odpre slučajno knjižico in prebere verze, ki so ga tako navdušili, da jih je večkrat prečital in jih začel takoj komponirati. Po preteku nekoliko mesecev je predložil duševno ubiti Verdi imprezariju dovršeno partituro. Opera je imela ogromen uspeh. Njen skladatelj je postal bodoča zvezda italijanske glasbe. Triumf za triumfom spremlja mojstra, in ako so tudi bridki momenti navidezno zatemneli njegovo slavo (Traviata, Teatro Fenice, Benetke), je doživel zato pozneje tem večje uspehe.

Verdi je zložil vsega skupaj 27 oper, njegova prva je komična, njegova zadnja tudi, druge so vse resnega značaja. Komorne in simfonične glasbe je napisal malo. Sem spada Requiem za zbor soli in orkester. Ostale skladbe sodijo v epoho njegovih študij. Doživel je visoko starost. Umrli je 27. I. 1901 v Milanu.

A. Neffat.

„Jugana, vila najmlajša“.

Odlomek iz dramske vizije v enem dejanju, vprizorjene o priliki otvoritve Narodnega gledališča v Splitu.

Narodni omladini, ki je že in ki še bo umirala, dajoča vse, ne prejemajoča ničesar, sveži cvet na grobove brez imena.

(Jugana se prikaže Ranjenemu komiti.)

Jugana :

— — — — — Jaz sem Ona,
ki se iz cvetja tvojih sanj porajam;
ki s kruhom tvoje se mladosti hranim,
ki z zarjo tvoje se krvi umivam!
Jaz Krik sem lepi, ki odkar si rojen
živi v temnici tvojega telesa;
Beseda vélika sem, za katero
tvoj rod ob časih spremenljivih pasti
želi; božanska Kretnja sem, ki bo je
deležno tvojega rodu življenje!
Življenje vre mi v moškem ritmu žile
miljonov, ki poginili so hlabro,
miljonov, ki rodijo le za smrt se;
in če v zdrobljeni desni roki tvoji
omagam, v bujnem vzmahu in v pogledu
nešteti drugih, tebi ravnih, ko ti
mladih in hrepenečih vstanem in naprej
stremim! Zato nesmrtna sem ko lepa
jasnina tvojega rodu, ko nâgon
življenja, ki naprej ga tira, kakor
nesmrtna misel solnca in lepote,
ki v njega koreninah se pretaka!
Tri grudi sem sesala, tri zato zdaj
moči ko kite tri las svojih spletam;
ljubezni tri ko prstani na roki
trije blišče mi; s tremi čari krijem
ko s trojno si kopreno krasno lice!
In v bisernih zobeh ime jaz eno
kakor okriljen val šumeči nosim;

in če pokličeš ž njim me, veseli me,
ko da obsipal si me s svežim cvetjem,
in z vročim ti poljubom vse to vračam!
Jugana, vila najmlajša se zovem!

Ranjeni komita:

Ti? Ti si to? Nesmrtna pesem, ki so
jo mladi dnevi mi ko hrepeneča
že usta v mračnih težkih časih peli;
katera kakor rožna je zastava
pred nami šla, pod njo pa vsi so živi
poginjali in vstajali vsi mrtvi!
Odkod prišla si sem? Kdo ti telo je
res istinito dal? Kdo grlo?

Jugana:

— — — — — Da, jaz sem.
Ogenj in večnost, ki krvave rane
vam ližeta, sta vtelesila mene
in iz prikazni prazne stvar stvorila.
Živim od smrti mnogih, ko vse kar
je večno. Danes od tvoje.

Ranjeni komita:

Tako krasna,
in tako strašna!

Jugana:

Slišim te, besed pa
ne úmem!

Ranjeni komita:

Govor ni bil, to šumenje
krvi iz mojih svežih ran je votlo.
No, reci, kaj te je zvezalo, kaj te
v temnici tej sedaj drži, ko tebe
Pobeda naša, čuj, s poljane naše
ko levinja razjarjena mladiče
poziva k sebi?

Jugana:

Veš, da me stoletja
so polna mraka tukaj zaklenila?
Usoda našega rodu me je zvezala
in duri te zaklela. Ven ne morem
prej, da moči ne izgubi zakletev.

Ranjeni komita:

Povej mi, kakšne so zakletve, kakšna
premaga moč jih?

Jugana:

Sila ta je kri, ki
od vseh komit najmlajšega prelita
zapor ta orosi; tedaj odpro se
mi vrata, z mene padejo verige
in svóbodna odidem jaz odtodi.
Kdo si, ne vem. Ali, da ti premlad si
in kómit, vidim. Morda si najmlajši.
Svobodo daj mi!

Mirko Korolija — M. P. Petruška.

Ponatisk dovoljen
le z označbo vira.

Gledališki list izhaja vsako soboto in prinaša poročila o repertoarju Narodnega gledališča v Ljubljani, vesti o gledališki umetnosti pri nas in drugod, kratke članke o važnejših dramskih in opernih delih in njih avtorjih. Sodelujejo: Fran Albrecht, Anton Funtek, Pavel Golia, Fran Govekar, Matej Hubad, Friderik Juvančič, Pavel Kozina, Alojzij Kraigher, Ivan Lah, Anton Lajovic, Ivan Prijatelj, Ivan Vavpotič, Josip Vidmar, Oton Župančič in dr.

TISKA UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI.